

O b s a h

podlé pořádku stran.

<i>Úvod</i> str. 1—23.	str.
Doba živobytí Tomáše ze Štítného	1
Štítný žil v době Viklefa a Husa	2
Stručný přehled dějin vzdělanosti lidské před věkem Štítného	4
Štítný jak bojoval s latínky časů svých	11
Vysoké školy Pražské zvlášt za časů Štítného	15
Spisy Štítného s strany obsahu filosofického	19

Hlava první str. 24—33.

Vzácnost Budišínského rukopisu	24
Rukopis Budišínský jest celek úplný. Důkazy vnitřní	26
Důkazy vnější, úplnost rukopisu Budišínského tvrdící	30
Rozbor předmluvy Štítného	31

Hlava druhá str. 34—270.

První oddělení: o bohu str. 34—136.

První kapitola str. 34—37.

Důkaz jsoucnosti boží	35
Rozum toliko nalézá, co není bůh	36
Bůh jest nevýpravčá věc svrchovaná	36
Teprva v nebi poznáme boha úplně, zde pojmáme jej vždy ne- dokonale	37

Druhá kapitola str. 37—45.

Badání rozumu, co je bůh, slouží jen k útěše věřícím	38
Nejlépe se vyříkne, co je bůh, když dime, že jest; neb to je jemu bytí, to všebytí	38
Bůh jest bez proměny a bez pohnutí	39
Bez boha nic není, on sobě jest, on všemu jest	40
Bůh jest pravý počátek všeho a stvořil svět, aby dal účastnost sebe i stvoření z ničehož. Ve všem vůbec jest činnost boží	41

Třetí kapitola str. 45—53.

V bohu je vše a bůh je všudy	45
Bůh byl dříve, nežli svět stvořil a nepadl by, i kdyby svět zhynul	49
Bůh není dobrý, byť jiné byla dobrota, jiné on, jeho dobrota on je sám, a tak i o moci i o moudrosti boží	50
V bohu není složení toho, co slove materia a forma	51
Lidé rádi milují nepravdu, a však pravda přece zvítězí	52

<i>Čtvrtá kapitola str. 53—55.</i>	str.
Po čtveré věci t. po dlúhosti, širokosti, výsosti a hlubokosti bůh poznán býti může	53
<i>Páta kapitola str. 55—57.</i>	
Dlúhostí boha vyrozumí se jeho věčnosti	55
Širokostí boha vyrozumí se jeho milosti	55
Výsostí boha vyrozumí se jeho moci	56
Hlubokostí vyrozumí se důkladností soudův jeho	56
Rozuměti bohu není ho stihnúti ještě	56
<i>Šestá kapitola str. 57—62.</i>	
I rozum pozná, co je bůh, jest-li neohlechl hlukem světské marnosti	58
Jen sprostému a nerozumnému dosti je k spasení sprostně věřiti	59
Pohanští filosofové nebyli poznali v plné pravdě, co je bůh	60
<i>Sedmá kapitola str. 62.</i>	
Nezřejmá v bohu moc, múdrost a dobrota mohou sezřiny býti v stvoření jako v zrcadle	62
<i>Osmá kapitola str. 63.</i>	
Moc boží vysvítá ze stvoření nescíslného z ničehož	63
<i>Devátá kapitola str. 64—66.</i>	
Múdrost boží vysvítá z krásy stvořeného světa	64
Krása je ve světě jako písmo, a múdrost boží smysl jeho	64
<i>Desátá kapitola str. 66—75.</i>	
Přední příčina krásy je slušnost krásného na svém místě	66
Místní tato slušnost jeví se se strany <i>lůtky</i> ve spojení rozličných dob věčných, zvláště však ve spořádanosti hvězd, času proměn a v hodné složenosti těla lidského	67
Se strany <i>formy</i> ukazuje přístupnost všech stran a přiměřenost jich i krásu i touto moudrostí boží, zvláště však smíření protiv či sjednání jich v jednom světě	74
<i>Jedenáctá kapitola str. 75—79.</i>	
Krása stvoření záleží i v slušném jeho pohnutí	75
Jeť pohnutí čtvero druhu: pohnutí prostorné, zrůst, pud a úmysl	75
Pohnutí prostorné je opět dvojí: mechanické a dynamické	76
<i>Dvanáctá kapitola str. 79—84.</i>	
Slušností formy či tvárností svou je stvoření též krásné jako posléze zvláštní svou jakostí (qualitate)	80
Krása stojí nad pouhou příjemností	81
I duchovní přirození mají své jakosti	82
Různé druhy jakostí různým způsobem dokazují múdrost boží	82
<i>Trináctá kapitola str. 84—86.</i>	
Důkazem dobroty boží je stvořený svět, neb pro svú potřebu nic nestvořil bůh, též nikoli k svému, nýbrž k užítku stvoření zvláště rozumného stvořil bůh svět	84
Úžitek ten je však čtverý	85
Ve skutecích božích ne učinilo množství stvoření újmu u velikosti ani velikost v kráse	85
<i>Čtrnáctá kapitola str. 86—88.</i>	
Množství vlastností v bohu nepřičí se jednotě božské, a v skutečnosti je téměř každá věc i jednotou i množstvím najednou	86
Jednota boží vysvítá zřejmě z uspořádání všehomíra	86

<i>Patnáctá kapitola str. 89—93.</i>	str.
Trojím činem bývá proměna ve věci, jedným když místo promění, druhým, když promění postavu, a třetím, když čas promění	89
Neproměnný je bůh toliko: nemění místa, neb jest všude ve světě jako duše je v těle, a všudy jsou skutky boží moci, moudrosti a dobroty	90
Jednota boží nevádí, by nemohl bůh býti všude, nedvoji jest bůh jen pro bytství svého jednotu	92

Šestnáctá kapitola str. 93—96.

Bůh se nemění ani příbytkem ani úbytkem, ani že jinak bude, než jest byl	94
Není proměny v postavě boha, a to ani proměny, jako bývá ve věcech tělesných, ani proměny duševní t. v rozumu, v myslí, v žádosti	95

Sedmnáctá kapitola str. 97—99.

Písmo svaté pro hrubost toliko myslí lidských vypravuje o vášních božích	97
Taktéž nikoli pro modlitby naše, nýbrž pro dobrotu svou a moudrost činí nám bůh dobrodiní, a však jsou modlitby přece cesty dobrodiní božích	98

Osmnáctá kapitola str. 99—102.

Myslicímu člověku mění se vždy mysl, protože přechází od jednoho předmětu, místa, času na druhý i jiný	100
Takových proměn není v bohu, jenž vše spolu jedním viděním vidí, jako oko všudy vůkol sebe a vždy vidá; neb jeho znání, jeho vidění jest on sám	101

Devatenáctá kapitola str. 102—103.

Bůh jest jeden s strany božství svého	102
Bůh jest trojí s strany osob božských	103

Dvacátá kapitola str. 104—108.

Člověk duší svou je obraz trojice svaté	105
Duše je jedna toliko a má trojí moc: mysl, rozum a milost	106

Dvacátá první kapitola str. 108—113.

Nikoli rozum, anobrž víra toliko chápá věčnost boží a časnost narození Kristova, trojici božskou a jednici Kristovou, neproměnnost boží a proměnu v narození Kristově	109
Božství nepřistúpilo k narozenému v tělu Kristu v jakési době, ani neodstúpilo od něho, byvše od počátku na věky s ním a v něm spojeno	111

Dvacátá druhá kapitola str. 113—116.

Že syn boží toliko přijal člověčtví, je založeno ve vůli boží, by se moudrost jeho vstříc postavila chytrosti dáblské	113
Podobného cos viděti na slunci	114
Vtělení Kristovo podivu hodno jest i spojením nového, věčného a věčného i proměněným jednoho v druhé	115
Doplnilo též toto vtělení způsobu různé povstávání lidského	115

Dvacátá třetí kapitola str. 117—121.

Bohu je moudrost milejší nežli věci moudrosti způsobené, a i mezi lidmi váží někdy moudrost více nežli věci, pročez je zapotřebí, by lidé obrátili se od poznanych stvoření k moudrosti tvořící	117
---	-----

	str.
Tato nepořádek anděly a lidmi ve svět uvedený napravila v pořádek a odevzdala soud synovi, jehož tehdy třeba je poslouchati	120
<i>Dvacátá čtvrtá kapitola str. 121—123.</i>	
Skoumání věcí stvořených nemá vábiti k sobě skoumajícího tak, aby pro ně zapomněl na stvořitele	121
Třeba mysl svou při skoumání pozdvihnouti k stvořiteli; neboť to teprva dodává pravého užitku skoumání, protože se z moci boží vyrodí bázeň boží, z múdrosti pravda a z dobroty milost k bohu	123
Tyť jsou tři světla či dnové svítící v temnotách lidských	123
<i>Dvacátá pátá kapitola str. 124—131.</i>	
Světél dní pravdy, bázně a milosti věrně držeti se máme, ježto ani neminou, jako dnové obecní, ani nevylučí jedno druhého, vespolek a vzájemně v celek krásný se spojujice	124
V dějinstvě postupovali jsú dnové tito tak, že den bázně boží byl den starého zákona, boha otce, den pravdy den syna v novém zákoně, a den dobroty či milosti je den ducha svatého	126
<i>Dvacátá šestá kapitola str. 131—136.</i>	
S velkou toliko pozorností lze rozumovati o věcech božských	131
Bezpravně si přisobuje jazyk latinský nadprávo v učených věcech	132
Stručný přehled všech kapitol předešlých	134
Oddělení druhé. O andělich str. 137—160.	
<i>Úvod str. 137—138.</i>	
<i>První kapitola (XXVII) str. 139—143.</i>	
Bůh stvořil svět, proto, že dobrý jsa, chtěl, aby zřejmým světem nezřejmá jeho podstata poznána býti mohla, a aby účastno se stalo stvoření dobroty jeho	139
Toť platí zvláště o člověku, jenž rozumem svým poznati může boha, jemu v pravdě sloužiti a takt na světě kralovati	142
O neproměnném světě v mysli boží	142
<i>Druhá kapitola (XXVIII) str. 143—145.</i>	
Andělé nejsou těla, jsú duchové rozumní, stojíce mezi bohem a světem	144
Andělé znajíce vše přirození, rychle konají divem to, co by přirozením teprva dluhým časem se vykonalo	145
<i>Třetí kapitola (XXIX) str. 145—150.</i>	
Devět kúrů andělských podobá se devíti stavům lidským, a tož tak, že vždy tři kúry a stavy mezi sebou obzvláštní spolek působí	146
<i>Čtvrtá kapitola (XXX) str. 151—153.</i>	
Že jsou andělé rozumem ozdobeni, můžeme i rozumem svým stihnouti	151
Jaký význam mají jednotlivých kúrův andělských jména	151
<i>Pátá kapitola (XXXI) str. 153—155.</i>	
Či mysl na chvílku utišiti se může z hluku světských rozbrojů, tentě někdy se té stránky nebo dotkne: té pochtivosti vzorného andělství	153

<i>Šestá kapitola (XXXII) str. 156—160.</i>	str.
Andělé jeví obzvláštním činem všeobecnou boží moc moudrost a dobrotu	156
Poznamenání a přirovnání k jinému rukopisu	159

Oddělení třetí. O člověčenství str. 161—260.

Úvod str. 161—164.

První kapitola (XXXIII) str. 165—170.

Blažený stav prvních lidí v ráji	165
Harmonické složení těla jich a duše	167
Ztracení ráje a možnost dobytí království nebeského pouhou po- mocí a milostí boží	168

Druhá kapitola (XXXIV) str. 170—173.

Na světě není ani dobra ani zla svrchovaného: vše je smíšené a pomíjející; umřítí není tedy hubenství svrchované	171
---	-----

Třetí kapitola (XXXV) str. 173—175.

Adam nebyl tak vinen jako Eva, ježto jej svedla, sama vnitř svedena jsouc a chtě, by byla jako bůh	173
Ten však pád prvních lidí proměnil bůh v dobré dávaje tím ve- likou na jevo svou dobrotu	174

Čtvrtá kapitola (XXXVI) str. 175—177.

Pád andělův a člověka nepřítí se ani moudrosti ani moci boží, neboť každého tvora rozumného svobodností vůle toho nutně požaduje, aby mohl státi se zlým	176
--	-----

Pátá kapitola (XXXVII) str. 177—178.

Hříchem upadl člověk i na duši i na těle v pokuty, a neposlu- šenstvím ztratil zde na světě rozkošné bydlo a dar slíbený nebeského bydla, ježto by byl vzal v čas svůj, ani neumí- raje, ani neokoušuje hořkosti smrti	177
---	-----

Šestá kapitola (XXXVIII) str. 179—180.

Člověku i hříšnému bůh pomohl, poněvadž byl zaveden a též jen nižšího přirození andělův	179
Andělům zlým však nepomohl bůh, poněvadž jediné ze své hrdé vůle hnuli se proti bohu	179

Šedná kapitola (XXXIX) str. 180—183.

Na místě hrdosti lidské jevil Kristus, člověk a bůh pokoru slu- šnou k bohu	180
Totéž má člověk nad anděly, že v lidském přirození se jevil bůh, a že po smrti i tělesným i duševním okem viděti budeme boha	181

Osmá kapitola (XL) str. 183—185.

Kristus umřel za celý svět, přece však spasení budou ti toliko, ježto v pravdě dbají ustavení jeho	183
Světské radosti nejsou ovšem v sobě již zlé, a však mají vždy sloužiti jen k dobrému	184
Rozum a tělesenství podobá se muži a ženě, tělesenství má tedy podrobeno býti rozumu	184

Devátá kapitola (XLI) str. 185—186.

Málo lidí spaseno bude, jest-li dobří toliko budou spaseni, ne- boť každý někdy zhřešil	185
Velký jest rozdíl mezi stupněmi provinění	185
A pokání vroucné přivádí i zlého opět k bohu	186

<i>Desátá kapitola (XLII) str. 187—188.</i>	str.
Ani boží vůle a milost ani svoboda lidská sama působí obrácení se hříšného	187
Na milosti božího daru však více záleží, nežli na vůli svobodné	188
<i>Jedenáctá kapitola (XLIII) str. 188—190.</i>	
Svoboda vůle lidské podobá se toliko nádobi v ruce boží	189
Každý dobrý skutek je dílem náš, dílem však není náš, nýbrž boží	190
<i>Dvanáctá kapitola (XLIV) str. 190—192.</i>	
Nelzeť ovšem pochopiti, proč bůh nevlévá každému tolik daru své milosti, aby vešken svět byl spasen, a však doufati třeba v neúměrnou spravedlnost boží	191
<i>Třináctá kapitola (XLV) str. 192—193.</i>	
I kdo velikých hříchův se dopustil, může se ještě bohu milým státi, když pykáje počne vroucně milovati boha	192
<i>Čtrnáctá kapitola (XLVI) str. 193—194.</i>	
Co lidem překáží chutně se obrátiti k bohu a užiti daru jeho, je hlavně vnější toliko náboženství a bohatství	193
Nepadá též každé símě na úrodnou půdu	193
<i>Patnáctá kapitola (XLVII) str. 194—195.</i>	
Člověk nemá svévolně v milosrdenství boží spolehati a hřešiti, neboť bůh jest spravedlivý a soudové jeho jsou tajné a skryté	194
<i>Šestnáctá kapitola (XLVIII) str. 196—197.</i>	
Není třeba, by se člověk mutil, nevěda, zda-li spasen bude, či nic, ať jen jde cestou bohem vykázanou: a v tom uzavření ať stojí pevně	196
<i>Sedmnáctá kapitola (XLIX) str. 198—199.</i>	
I největší hříšník nemá vejíti v rozpac o milosrdí boží, nýbrž hleděti, by se v něm milost boží jako dobré símě ujala	198
<i>Osmnáctá kapitola (L) str. 200—201.</i>	
Jsou rozliční lidéť úmyslové, jedni po marnostech, druhí po dobrém touží	200
A však konání (bůdy) zlých nikdy nejsou pevný	200
<i>Devatenáctá kapitola (LI) str. 201—203.</i>	
I v posledním okamžení života můž hříšníkovi odpuštěno býti, a však čekati s pokáním až na poslední dobu je velmi nebezpečno	201
<i>Dvacátá kapitola (LII) str. 203—205.</i>	
Mnozí slouží světu marnému vši prací, neboť láska k něčemu a naděje, konečně k příjemnostem neb ke cti přijíti, usnadní pracné namáhání	203
<i>Dvacátá první kapitola (LIII) str. 205—208.</i>	
Je ovšem pravda, že i pro nebe člověk musí mnoho práce snésti, a však za tu práci čeká hojnost všeho dobrého, za práce světské čeká však jen smrt, boží soud a pekelný plamen	206
<i>Dvacátá druhá kapitola (LIV) str. 208—210.</i>	
Výmluva, že mnohý ač by chtěl vylesti se, již nemůž ze zlého, je neplatná; neb tak mluví leniví toliko a tací, jižto pomoci bohem v živobytí dané nepoužili	208

Dvacátá třetí kapitola (LV) str. 210—212. str.
 Že mnohý počna už vyplétati se ze zlého, přece v něm utone,
 toť má dvoji příčinu: jednu že necnosti různé v lidech jsou
 zvykem k sobě vespolek upoutány, druhou, že mezi dobami
 nemravnými příbuznost panuje a přechod věcní . . . 210

Dvacátá čtvrtá kapitola (LVI) str. 212—219.
 Vjíti prostě v zákon či klášter neprospěje ničehož k vystříhání
 se od zmatkův světských, jest-li že se člověk sám dříve
 vnitř sebe nezbažil zlého . . . 215
 Neboť mnohokrát vchází luzný svět i za mnichy do klášterův . 217
 A na opak i mimo klášter ve světě může člověk dobrým úmy-
 slem bohumile jednati . . . 218

Dvacátá pátá kapitola (LVII) str. 219—223.
 Různá napomínání obsahuje tato kapitola, zvláště pak, že není
 radno, neobyčejným náboženstvím a způsobem chlti vyzna-
 menán býti . . . 220
 Že je nebezpečno v mravním ohledu vysoko napnouti, či pře-
 rychle na začátku pokračovati . . . 222
 Že mnozí, ač by i nedokonali, počínáním svým nám bývají do-
 brým příkladem . . . 223

Dvacátá šestá kapitola (LVIII) str. 223—226.
 Jako Židé opustivše zákon boží jati byli do Babylona, tak klá-
 šterníci opustivše důslednost zákonův padají v záhubu . . . 223
 Neradno jest, jíti od dobrého k zlému, lépe naopak a nejlépe
 vůbec všeho zlého se stíci . . . 226

Dvacátá sedmá kapitola (LIX) str. 227—231.
 Pravda je ovšem, že na zemi mnohemu zlému se dobře vede a
 mnohemu dobrému naopak zle . . . 227
 A však je i pravda, že mnohým zlým zle a dobrým dobře se vede 228
 Také když pětřípí lopoti dobří zde na světě, odplatu věčnou v ne-
 bi za to vezmou . . . 229
 Posléze jsou práce a lopoti mnohdy převýborný prostředek
 zachovati dobrého v cnostech . . . 230

Dvacátá osmá kapitola (LX) str. 232—233.
 Trpěti protivensví pro boha zde na světě je ovšem trpko, ale
 dílem ustálí nás protivensví v dobrém, dílem odplata nemi-
 ne nás . . . 232
 I když nerádi trpíme a však pro bůh přec překonáme bolest,
 bude nám odplata, ačkoli větší bude, když z veselé a milé
 milosti trpíme . . . 233

Dvacátá devátá kapitola (LXI) str. 234—236.
 Obsah mravního cvičení se t. mrtvení či askesí nepotřebuje býti
 cos obzvláštního, ku př. muky zvláštní a veliké . . . 234
 Nejlépe jest, trpěti nelibost v zachování se před hříchem, žádosti
 své míti na uzdě i podnikati vždy práce, aby ani místa ne-
 měl hřích v živobytí . . . 234

Třicátá kapitola (LXII) str. 236—239.
 Od trpení protivnosti není vyjmut nižádný . . . 237
 Neboť i když není protivností vnějších, stává vždy rozvrti vnitřní
 mezi žádostmi tělesnými, zvířecími a duchovními v člověku 237

<i>Tricátá první kapitola (LXIII)</i>	str. 239—242.	str.
Člověku je rozum dán, by žádostem rozsúdil právo, neboť ani zvířecí ani tělesná žádost nemá býti pohubena, nýbrž podrobena toliko žádosti duchovní		240
<i>Tricátá druhá kapitola (LXIV)</i>	str. 242—243.	
Pýcha jak svádí náruživě pyšné		242
<i>Tricátá třetí kapitola (LXV)</i>	str. 244—245.	
Rozjímáním a boj pokory proti pýše		244
<i>Tricátá čtvrtá kapitola (LXVI)</i>	str. 245—248.	
Z pýchy se rodí: chvála marná, pokrytstvo a pohrzení starším .		245
Proti nim bojuje však bázeň boží, pravda pravého duchovenství a poslušenství		246
<i>Tricátá pátá kapitola (LXVII)</i>	str. 248—250.	
Z závisti rodí se nenávisť, pokútání uhryzáni řeči a cti utrhaní .		248
Proti tomu bojují: uznání božského obrazu v každém, šlechtnost dobrého srdce a rozumné a milostné pokárání bližního .		249
<i>Tricátá šestá kapitola (LXVIII)</i>	str. 250—252.	
Proti hněvu stojí uklidnost duše		250
Hněv rodí purné a plaché řeči, srdečnou purnost a žalost svět-ských věcí		251
Proti tomu bojuje: tichost mysli, tiché a nepurné ukázání své neviny a odtucha v dobré naději		251
<i>Tricátá sedmá kapitola (LXIX)</i>	str. 252—254.	
Proti lenosti stojí kypnost		252
Z lenosti pocházejí: tížebnost a neustavnost i rozpač i zúfání .		253
Proti nim stojí spokojnost a ústavnost, i naděje k božskému milosrdí .		253
<i>Tricátá osmá kapitola (LXX)</i>	str. 254—256.	
Proti lakomstvu stojí rozumné nedbání sboží		254
Lakomstvu slouží: skúpá tvrdost, lest, krádež a lež		256
Štědrost, nevinnost a pravda protivi se však lakomstvu		256
<i>Tricátá devátá kapitola (LXXI)</i>	str. 257—258.	
Lakota je pravý opak smírnosti v pokrmu a pití		257
Z lakoty rodí se nelépé veselí a marné mluvení		257
Proti nim stojí: duchovní truchlost a smírnost v řeči		257
<i>Čtyřicátá kapitola (LXXII)</i>	258—260.	
K smilstvu patří srdečná nečistota a žádostná milost světa		258
Proti nim bojují srdečná čistota a milost věčného bydlá		259.
<i>Závěrek</i>	str. 260—270.	
Dobrý oklamán bývá jen zlým, jež podobnost dobrého do sebe má .		260
Posléze však vždy zvítězí pravda a dobrota, neboť nepravda a zlost mají simě vlastní záhuby v sobě		260